DE
NDOLE HALLUCINATIONUM
IN MANIA RELIGIOSA.

DISSERTATIO
AUGURALIS PSYCHIATRICA

QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
IN
ALMA LITERARUM UNIVERSITATE
FRIDERICA GUILELMA
UT SUMMI
MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES
RITE SIBI CONCEDANTUR
DIE XXII. M. MARTII MDCCCXLIV.
H. L. Q. S.
PUBLICE DEFENDET

RUDOLPHUS LEUBUSCHER
VRATISLAVIENSIS.

OPPONENTIBUS:

OS. SAMOSTZ, *MED. DR. MED. PRACT.*
UD. FRIEDLÆNDER, *REFERENDAR. REG.*
AX. WOCKE, *MED. ET CHIR. DR.*

BEROLINI
TYPIS F. SITTENFELD JUN.

VIRO

ELEBERRIMO, DOCTISSIMO, HUMANISSIMO

C. G. IDELER

DICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI, PROFESSORI MED.
BLICO-EXTRAORDINARIO IN UNIVERSITATE LITERARIA
IDERICA GUILELMA, MODERATORI CLINICES PSYCHIA-
ICAE, DIRECTORI SECTIONIS MENTE AEGROTANTIUM
NOSOCOMIO CARITATIS BEROLINENSI, COMPLURIUM
SOCIETATUM LITERARIARUM SODALI, ETC. ETC.

PRAECEPTORI AC FAUTORI SUMMOPERE
COLENDO

HASCE

STUDIORUM PRIMITIAS

D. D. D.

AUCTOR

Prooemium.

.rgumentum, quod explicandum mihi proposui, jam
r se sat copiosum, ob eam praecipue caussam difficile
hi visum, quod ad multas cogitationes animum allicit,
ae, quamvis ad argumentum illud omnino quadrent,
nen vere ad thema ipsum non pertinent. Jam per
adolescenti praesertim difficile, cogitationes animum-
e lubenter semper usque ad extremos rerum fines
gantem certis septum tenere finibus. Quod vitium
in hocce commentariolo vitarem, summam dedi ope-
ı, quare jam metuo, ne errorem contrarium commi-
im, res graves, quas copiosius exponerem necesse
rit, levius tractans. Postremo vero a lectoribus be-
volis peto, ut de indole visionum, de ratione, qua
lucinationes in mania religiosa oriantur, neque de
lucinationibus in universum neque de mania religiosa
ba facere me voluisse, considerent. Ceterum casus
itos ipse in nosocomio caritatis observavi, quod benevo-
tia Cel. Ideler, praeceptoris dilectissimi, mihi con-
t.

Der Wahnsinn, wenn er epidemisch wird, bekommt den Namen der Vernunft. Fr. Jacobi.

CAP. I.

DE MANIA RELIGIOSA. *)

[M]aniacus quispiam eroticus, ambitiosus, quamvis suam opi-
nem insanam summo complectens ardore, vere quoque
ndum illum imaginatione procreatum intueri optatumque
pisci valde cupiat, tamen rebus externis minus prospiciens,
i tantum omnia adrogat, et quum raro ejus exemplum alios
nines ad maniam concitet, cum ejus morte opiniones insa-
: simul sunt exstinctae. Mania vero religiosa manans ser-
ısque per gentes, animis populorum venenum instillans,
sa facta est scelerum immanium, quibus historia abundat.
ligio hominis summum bonum; quae si integra et pura con-
vatur, ad flagitia non impellit; ii igitur homines, qui reli-
sos se esse praedicantes, tamen facinora commiserunt hor-
da, plurimum alienatione mentis correpti fuerunt. Jam me
ı fugit, quam sit difficile, certam constituere maniae reli-
sae definitionem, quum id, quod a nobis insanum rejicitur,
oopulis divinum et maxime expetendum adoraretur. Qui
ıc cum Deo colloquium habuisse se gloriatur, qui inde spi-

*) A medicis Francogallicis nomen monomaniae magis lau-
ur, quod re vera probabilius est; quum vero nomen maniae
atius in Germania sit, ego quoque hanc vocem non mutavi.

ritu divino afflatus novum profert evangelium: cum medic sanare studet, antea idem sanctus est habitus, multique dis puli eum secuti. Quo politiores populi facti, quo magis ra superstitionem ex animis expulit, eo magis formae maniae ligiosae terribilis evanuerunt. Non tantum rationis popu inerat, ut imagines, sententias a fanaticis singulis furore vino correptis excogitatas, fictas et commentitias distinguere Vi imitandi *), quae plurimum pollet ad animos excitand inducti, homines ipsi decepti alios deceperunt.

Mania religiosa ex omnibus morbis mentis maxime pervestigandum allicit, quod morbos mentis ex moribus, conditionibus temporis, quae potissimum ad populos dirige dos valuerunt, pendere demonstrat. Non singuli sunt ho nes, mania religiosa laborantes, sed sunt conditiones tempo communes, quae apud singulos homines viva phantasia, infor nio et cet. ad maniam praedispositos maniam gignant religiosa Quod ex argumentatione de visionibus postea instituenda cl rius apparebit, mania a religiosis meditationibus ipsis dec cenda, si animus dulci cuidam in rebus sacris nimis indulge furori, et imaginatione obcoecatus ad spiritualismum evehit Opinionibus religiosis temporis conditionibus mutatis, ma quoque religiosa aliam prae se tulit speciem. Omnia aute quae ad hanc rem pertineant, explicare et ad vivum reseca non possum, quum totam historiam ecclesiasticam perlust rem necesse esset; sed summi mihi videtur esse momenti monstrare, qua ratione mania religiosa ex Paganitate, Judais et religione Christiana sese conformaverit.

Mania religiosa neque antehac, neque nunc semper si ulla existit complicatione. Apud foeminas, ubi mania religio

---

*) Cf. Hecker, Die Tanzwuth, eine Volkskrankheit des Mitt alters, praecipue p. 63 — 80.

Osiander, Entwickelungskrankheiten in den Blüthejahren d weiblichen Geschlechts. T. 1. p. 10.

propter magnam imaginationis vim saepe oritur, cum erotomania et nymphomania complicatur, et ab his morbis nonnunquam proficiscitur. Inter virgines monasticas maniae religiosae cum erotomania complicatae, nisi, quod quidem saepe factum est, voluptati libidinibusque incestis re vera indulserunt, periculum semper imminuit. Hi morbi nunquam omnino in monasteriis non inveniebantur. Ad valde singularia phantasmata haec maniae species aegrotas commovit. Ita, ut ex multis exemplis unum eligam, Marie Alacoque († 1690) in corde Christi se habitare dixit, totas noctes „en colloques amoureux avec son bien aimé Jesus“ degit, suum cor cum corde Christi commutavit, ex quo tempore dolorem flagrantem in loco cordis sentiebat, ita ut inde cogeretur, venaesectiones nonaginta jussu Christi instituere, etc. *)

Scelera horrenda e mania religiosa nascuntur, si ambitio, si cupiditas dominandi cum furore religioso sese conjungit, fanatismus homines bestiis crudeliores humanitateque omnino destitutos reddit. **) Multi ambitionem, quae sola eos ad fa-

---

*) Gregoire, Histoire des sectes religieuses. Paris 1814. Tom. I., p. 341. (Cordicoles). Cf. porro Osiander loc. cit.

**) Exemplum horrendum ex nostro tempore desumptum prostat in „Schwärmerische Gräuelscenen oder Kreuzigungsgeschichten einer religiösen Schwärmerei in Wildenspuch Kantons Zürich, von Joh. Ludw. Meyer. Zweite Aufl. 1824. Aliud offert Kiesewetter, Erfahrungsseelenlehre, p. 362. Quum aliquando magister pagi cujusdam negaret, etiam nunc in animis tantam inesse pietatem, ut Dei jussui, etiamsi, ut ab Abrahame, immolationem filiorum exposceret, parerent, pastor, qui valde pium sese duxit, ita incitatus est, ut pietatem suam facinore eximio confirmare consilium caperet. Idcirco suos tres filios convocavit et furore immani commotus securi duos filios cecidit. Tertius puer amatissimus flens genua patris crudelis amplectens, clementiam implorat. Nunc amenti illi sensus quasi redeunt, humanitatis exstinctae sensus revocatur. Sed mox, quum diabolum actionem illam sanctam ar-

cinora impellebat, dissimulantes, religionem tantum praetendebant, ut sancti habiti, melius impuneque libidinibus sese dare possent. (Johann a Leyden, Bockelt, Knipperdolling etc. Multi suam personam gloria mactare voluerunt; religio gloriae aviditati optime satisfecit. Ita e. gr. Johannes a Rosenfeld venator quidam a. 1763 Berolini proclamavit, se esse Messiam, regem Borussiae diabolum; septem virgines puras in matrimonium duxit, ut ita septem sigilla, quibus coelum clausum, posset aperire. Per viginti annos sectatores habuit.*) Alius 1624 regnum mille annorum condidit, sed eodem anno jam combustus est. Aperte hi homines mente capti erant.**) Alia species maniae religiosae est Daemonomania, ubi homo dolores aut infortunium quoddam, quod perpessus est, a voluntate daemonis, i. e. potentiae cujusdam vim inimicam et perniciosam in vitam hominum exercentis deducit. Notum est, qua ratione terribili haec opinio, quae in captivitate Babylonica ab Judaeis accepta et inde in religionem Christianam translata est, per totum medium aevum efficax fuerit.***) Morbus quisque, tempestas, calamitas subito imminens secundum populi opinionem a daemone profecta est. Etiam nunc, quum adhuc sat magna vulgi copia superstitione imbuta sit, haec maniae religiosae species frequenter occurrens, tanta vehementia animum corripit, ut effigiem diaboli homines saepe accura-

---

cere voluisse putaret, furore fanatico revertente etiam tertium necavit filium. Amens est judicatus. V. v. Wessenberg, über Schwärmerei. Heilbronn, 1835. p. 161.

*) Berlinische Monatsschrift 1783. Januar.

**) L'usage était partout de faire brûler par le feu des gens, qu'il eût suffi d'envoyer aux petites maisons. Tom. I. p. 287. Gregoire, Histoire des sectes etc.

***) Vid. Horst, Dämonomagie. Frankfurt am Main. 1818. Wierus de praestigiis daemonum, incantationibus et veneficiis. Basil. 1583.

ssime adumbrare possint. (Vid. Ideler, Grundriss der Seenheilkunde, T. II. p. 481, cas. memorab.) Diabolus in corpore aegrotorum habitat, dolores vehementissimos efficiens, alios homines inde fascinans etc. etc. (Cas. mem. ap. Esquirol, übersetzt von Dr. Bernhard, T. I. p. 288.) Commemoranda etiam illa forma, ubi homines in bestias sese mutatos ducunt; Lycanthropia et Cynanthropia, quae primum in Arcadia nata, tum ad alias gentes transgressa medio aevo multos homines irretivit. (vid. Horst, Tom. II. S. 217. Von den zauberischen Thierverwandlungen.) Nec multum ab hac specie abest melancholia religiosa, quae tristissimum praebet adspectum. Homines, qui jam antea in summis angustiis versati, consolationem ex religione haurire voluerunt, studio librorum sacrorum etiam profundius in dolores immerguntur, ita ut animum omnino abjicientes, de hominibus, de se et de Dei misericordia funditus desperent. Scelera nunquam commissa excogitant, verbum quodque pronuntiatum crimen judicant horrendum. Nonnunquam nascitur melancholia religiosa certamine opinionum inter se dissidentium, ita ut animus anxietate dubitationis depressus diuturna, non amplius sui sit compos. Ita e. g. vidi hominem, qui ipse fidei catholicae addictus, uxorem evangelicam in matrimonium duxerat; aliis dubitationem et metum, ne hoc sit crimen, in eo moventibus, vir ille denique in melancholiam religiosam incidit. Ita mania religiosa saepe ab aliis animi perturbationibus ducit originem; frequenter etiam sine ulla complicatione observatur. Homines tum commercium cum aliis fugientes, a rebus gerendis sese abstinent, ut animus rebus externis non perturbatus, consideratione tacita ad fastigium beatitudinis ascendere possit. Apud Indos, Chaldaeos et monachos, quorum numerus ingens primis saeculis p. Chr. n. in solitudinem sese recipiebat, haec ratio Dei venerandi inprimis exculta est. Sunt monachi apud Indos, qui per multas horas unum locum fixis oculis intuentur, ubi denique, quod quidem ex legibus opticis patet, lux alba, i. e.

secundum eorum opinionem Deus apparet. Torpentes hi homines res externas, frigus, tempestatem, immo ignem non senserunt.*) (Simeon stylites etc.)

Jam in omnibus maniae religiosae formis et speciebus visiones et hallucinationes oriuntur, quae tam arcte cum mania religiosa ipsa cohaerent, ut totus morbus in his tantum saepe versari videatur. Quid valeant, qua ratione nascantur, nunc indagemus. De natura et forma maniae religiosae adjicerem quaedam fuit necesse, quum unum symptoma morbi cujusdam nisi ex toto morbo perspici et recte dijudicari non possit.

CAP. II.

QUID VALEANT HALLUCINATIONES.

Hallucinationes omnium sensuum morbis mentis symptoma commune et gravissimum quidem, quum, quamvis ex morbo ipso saepe nascentes, etiam ad morbum augendum plurimum valeant et eo, quod novam morbi causam constituant, morbi sanationem arceant perfectam. Quamdiu enim sensus recte et naturae convenienter percipiunt, aegroto in se ipso remedium quasi inest opiniones vanas et perversas propellendi, quum modus rectus constitutus sit, ex quo omnes cogitationes metiatur et ponderet. Omnes fere cogitationes nostrae perpetuo sensibus confirmantur, ad eorum normam sese dirigunt; evanescunt vero et inanes, vacuae nuncupantur, si a sensibus abhorrent. Quodsi vis sensuum judicii debilitata, immo sensus perturbati et alienati sunt, animus confusus tamdiu haesitat, donec falsa intuitione inductus, novam inde rationem cogitandi

*) Cf. Zimmermann, Ueber die Einsamkeit, T. II. p. 134. v. Wessenberg, Ueber Schwärmerei, p. 225 et sequ. Confer porro: Heinroth, Geschichte des Mysticismus. v. Bohlen, Das alte Indien mit besonderer Rücksicht auf Egypten. Königsberg, 1830. T. I.

bi producens, in maniam incidit. Re vera mania interdum a oritur, ut judicium omnino integrum a sensibus aegris senm corrumpatur. Plerumque vero hallucinationes ad morım jam accedentes, novam confirmationem eamque tam cerm ad opiniones jam excogitatas afferunt, ut aegrotus nunc ıre vituperationem aliorum refutare sibi videatur.

Hanc vim hallucinationes in omnibus mentis morbis exerınt. Medicis omnibus est probatum, eos aegrotos, qui hallunationibus crucientur, multo difficiliores esse ad sanandum, uam alios. Nec alia res est in mania religiosa. Verum ımen hoc singulare est in mania religiosa, quod nullus ıre casus observatur, ubi non hallucinationes ortae sint, quod ı hae hallucinationes totius morbi naturam constituunt. Tum allucinationes in mania religiosa speciem, ut ita dicam, lucilm prae se ferunt; in aliis morbis, si hallucinationes adsunt, ırmae aegroto apparentes quasi diffluunt, ita ut certis finibus rcumscribi nequeant. In mania vero religiosa tam clarae ırmae sese offerunt, ut manibus complecti eas aegroti posse pincentur, ut certam corporis formae imaginem delineare posnt. Swedenborg per longum tempus commercium arctissiıum cum angelis habuit, eorum domicilia visitavit etc. A. 743 idem Swedenborg*) visionem habuit, ubi Deus, cujus ırmam accuratissime describit, apparuit, magna voce clamans ne edas tantum." Zimmermann**) de mirabilibus phantasıatibus narrat, quae monachos, quibus primis p. Chr. n. saeulis loca deserta in Asia scatebant, perpetuo circumdederint. Iieronymus refert, se a Deo ad judicium arcessitum interroatum esse: Quis es? Christianus sum, respondit. „Mentiris, am Ciceronem, paganum admiratus es. Hieronymus conscienıa facinoris percussus, obmutuit et nunc ob culpam immanem

---

*) Responsum ad epistolam ab amico ad me scriptam. Lonini, 1769.

**) Ueber Einsamkeit. T. II.

virgis caedebatur etc. In omnibus fere casibus hallucinationum in mania religiosa effigies summa expressa est perspicuitate.

Praecipue in mania religiosa sensus videndi (unde nomen visionum) et sensus audiendi hallucinationibus laborant. Animadvertisse mihi videor et ex illis casibus, quos hucusque observare mihi ipsi contigit, et ex casibus enarratis, eos homines, apud quos mania ex studio religionis ipsius enata, frequentius visionibus, interdum etiam hallucinationibus auditus cruciatos fuisse; in complicatione vero cum daemonomania, erotomania, nymphomania dolores vel alias sensationes saepius occurrere. Insigne et memoratu dignum hoc esse videtur, in mania religiosa, morbo potissimum ex animi ipsius perversa inclinatione nato, sensus nobilissimos ad animum cogitantem proxime accedentes inprimis affici. Ab auctore quopiam hancce quidem opinionem confirmatam non inveni.

In omnibus stadiis maniae religiosae hallucinationes accidunt; saepissime vero in stadio, quod appellant stad. irritationis, quum in hoc vis imaginandi maxime concitata sit. Postea rarius apparent. Aegrotos querentes audivi, se postea indignos factos esse, quibus Deus sese revelaret, postquam initio morbi visionibus a Deo ipso emanantibus gavisi sunt.

Jam antea in universum de difficili hallucinationum sanatione dixi, quod inprimis spectat ad maniam religiosam. Hallucinationes sensuum confirmationem afferentes, animo, quum Dei ipsius emanationes habeantur, tantam injiciunt superbiam, ut homo, qui Dei favorem et gratiam ita expertus est, res omnes terrestres nunc prorsus contemnat. Medicus, qui argumentis eum convincere studet, homo tantum, qui ex vinculis corporis nondum solutus, quem Deus nondum dignum aestimavit, quocum communicationem iniret. Idcirco animo obstinato et acerbo admonitiones omnes, quas, si sequerentur, a superiore illo dignitatis gradu ad inferiorem descendere deberent, rejiciunt, contemnunt et sensuum testimonio freti, novo

egno, ubi ipsi splendore cincti, evangelium novum pronun-iabunt, desiderio summo praestolantur.

CAP. III

QUA RATIONE HALLUCINATIONES ORIANTUR*).

Jam operae pretium esse videtur sciscitari, unde visiones t hallucinationes in mania religiosa nascantur. Ad quam rem xplicandam necesse me etiam breviter ad casus similes, ad ationem, qua hallucinationes in universum deducendae sint, espicere. Nascunturne ex sensibus perturbatis, an ex animo? Jtrumque accidit. —

Nervus opticus, nervus acusticus, si afficitur et qua-unque ratione irritatur, reactionem eo demonstrat, quod ucem sentit, sonum percipit. Eo, quod affectionem animo, ui semper ultima est causa **) omnium sensualium per-

---

*) Confer Esquirol, Geisteskrankheiten, übersetzt von Dr. Bern-ard. Ueber Hallucinationen p. 95—119.

Johannes Müller, über phantastische Gesichtserscheinungen, phy-iologische Abhandlung, Koblenz 1825. Ejusd. Handb. der Physiologie. ib. V. Von den Sinnen. Nothwendige Vorbegriffe. Dann, com-nentatio de paracusi seu de hallucinationibus auditus. Berol. 1830. Quum visiones frequentissimae sensuum deceptiones in mania re-igiosa sint, atque exempla a sensu visus desumpta manifestissima, n argumentatione visiones saepius qua alias tangam hallucinatio-es, quarum celeroquin explicatio prorsus eadem.

**) Cicero, certe omnino conditionum physiologicarum igna-us, verba profert ingeniosa: „Nos ne nunc quidem oculis cernimus a, quae videmus; neque est enim ullus sensus in corpore, sed (ut on physici solum docent, verum etiam medici, qui ista aperta et atefacta viderunt) viae quasi quaedam sunt ad oculos, ad aures, d nares a sede animi perforatae. Itaque saepe aut cogitatione, ut aliqua vi morbi impediti, apertis atque integris et oculis et

ceptionem nervus tradit, sensus visus et auditus oritur. Nervus affectus phantasiae et facultati cogitanti irritamentum est ad imagines producendas. Haec affectio nervorum seu a rebus externis, seu a causis internis proficisci potest. Res externae perpetuo hanc irritationem exercent. Causae internae sunt e. g. congestiones versus cerebrum, encephalitis, meningitis, narcotica, compressio nervorum etc. Causis hisce internis intuitiones nascentes jam hallucinationes appellamus, quoniam causam earum originis plerumque nescimus.

Hallucinationes sunt symptoma cerebrale. Tunica nervea oculi ad eas producendas non necessaria. Baczko narrat, Dulonem auleten, qui primis vitae diebus sensum visus amiserit, interdum somno formas terribiles et distortas conspexisse. (Rudolphi, Physiologie T. 2. p. 283.) Esquirol in homine maniaco amaurotico visiones observavit; femina, apud quam in sectione nervos opticos usque ad chiasma atrophicos invenit, perpetuo visionibus vexabatur. Lincke (de fungo medullari Lips. 1840.) vidit in stadio inflammationis post bulbi exstirpationem phantasmata lucentia apparere. Quae exempla, quamvis singula, ob eam tamen causam gravia, quoniam demonstrant, causam ultimam hallucinationum in cerebro collocatam esse. Irritamenta vero sensuum rebus externis non adsunt; coecus ille auletes omnino sanus, nulla congestione, inflammatione interna laborans: itaque aliam explicationem petamus necesse.

---

auribus nec videmus, nec audimus; ut facile intelligi possit, animum et videre et audire, non eas partes, quae quasi fenestrae sint animi, quibus tamen sentire nihil queat mens, nisi id agat et adsit. Quid, quod eadem mente res dissimillimas comprehendimus, ut colorem, saporem, calorem, odorem, sonum? Quae nunquam quinque nuntiis animus cognosceret, nisi ad eum omnia referrentur, et is omnium judex solus esset. Cicero, Tusculan. disputat. Lib. I. Cap. XX.

Ut sensus affecti irritamenta phantasiae ad imagines pro-
eeudas, ita etiam contrarium accidit; phantasia affecta sen-
s ad imagines cogit. Phantasia suam vitam degere, suas
ges quasi innatas sequi potest, aut regitur a voluntate, a li-
linibus. In omnibus his casibus hallucinationes nascuntur.
Vita illa propria phantasiae multis probatur exemplis.
onnet (Analytische Versuche über die Seelenkräfte. Bre-
n 1780. 2. T. p. 59) hominem novit, qui vigilans sine ex-
na irritatione varias figuras virorum, foeminarum, avium
it; aedificia aedificabantur, ornabantur, denique oculis eva-
erunt. Vir ille omnino sanus imagines hasce fictas bene
veris distinxit. Müller (loc. cit.) narrat, virum, de cujus
na fide non dubitandum sit, quum ex societate quadam
nino jejunus reverteret domum, in prato, per quod profe-
s est, haud procul se ipsum pluries tegumentis, quibus di-
sis vitae temporibus usus erat, vestitum distincte conspe-
se. Huc et referendus est casus ille memorabilis et satis
us Nicolaji bibliopolae *), atque illa phantasmata, quibus
ller ipse fruitus est, quorum singula vestigia sine dubio in
oque homine accidere solent. Omnibus in hisce exemplis
antasia a sensibus non pendens agit ex legibus suae natu-
propriis, sensus tantum instrumentum, quo phantasia suas
eceptiones et intuitiones internas in medium proferat et ma-
estet.

Maxima est vis animi in his hominibus, ubi phantasia
luntati inservit. Exstant vero singuli, rari quidem casus,
ratione omnino integra et non perturbata, clara luce, ex
untate propria figurae exoptatae distincte adumbratae ap-
uerunt. Ita e. g. Cardanus vigilans re vera omnia conspe-
quae conspicere optavit; imagines ante oculos quasi sur-
erunt et rursus evanuerunt **). Alius, quum in monasterii

---

*) Reil, Fieberlehre T. IV. p. 285.
**) Haller, Elementa physiologiae T. V. p. 537.

cujusdam ruinis ambularet, vehementer cupiens virginem vid[illegible] monasticam, subito foeminam nigro indutam vestimento ac[illegible] dentem vidit *). Goethe narrat, se, si florem quendam s[illegible] animo finxerit, statim eum ob oculos versantem habuisse. [illegible] flos, quod ex vita propria phantasiae deducendum est, n[illegible] eandem formam retinuit, sed perpetuo sese et organica quid[illegible] ratione commutavit.

Similes casus cuique homini, apud quem phantasia n[illegible] omnino exstincta est, accidunt. Qui fervide concupiscit, r[illegible] desideratam saepe jam amplecti se credit. Qui e. g. ad[illegible] nientem quendam exspectat, jam longe, antequam ille re v[illegible] aggreditur, strepitum passuum accedentium, luceque obsc[illegible] ubi vis imaginationis major est, etiam formam advenientis a[illegible] madvertere putat. Hos casus ut explicemus, ad mutatio[illegible] morbosas sensuum confugiamus necesse non est; sunt psych[illegible] symptomata ex excitata phantasia enascentia. Verumtam[illegible] inter exempla Cardani, Goethii etc. et illa id intercedit, q[illegible] in vita communi, etiamsi ex voluntate hallucinationes e[illegible] modi exoriri videntur, animus tamen fere semper commot[illegible] metu, spe etc. perturbatus est, quoniam phantasia saepe t[illegible] serva libidinis cujusdam. Libidines enim tanta cum ve[illegible] mentia animum corripiunt, ut omnium rerum externarum [illegible] liviscens, nihil aliud nisi rem optatam adipisci studeat, ratio[illegible] quae hanc agendi methodum non probandam esse monet, [illegible] litur, atque evertitur. Ratione silente, phantasia non amp[illegible] ligata suscitatur, libere ad alienas provincias vagatur, pr[illegible] teque imaginibus splendidis animi alienati spem inconsiderat[illegible] confirmat.

Forsitan quispiam dicat, me multum ultra rem mihi [illegible] positam processisse, res quidem similes, sed ad commenta[illegible] nem de hallucinationibus in mania religiosa non apprime [illegible] tinentes tractantem. Oportebat me vero, usque ad hunc loc[illegible]

*) Reil, Fieberlehre T. IV. p. 283.

plicationis progredi, quod nunc quaestio, qua ratione hallunationes in mania religiosa explicandae sint, per se patet. ntea nondum attuli, hallucinationes ex sensuum morbis naentes, raro tantum certam prae se ferre speciem; apparent b specie fulminum seu aliarum formarum diffluentium; surri non distincti audiuntur etc.; jam signum phantasiae entis, si formae, lineae clarius adumbratae exhibentur. perte apparitio daemonum, quae per tota saecula animos honum innumerabilium terruit, non epidemius morbus sensuum at, neque apparitio coeli aperti et angelorum, neque vox, ae disertis verbis dominationem aeternam proclamat, ex isibus potest deduci. Quid est vero? Spero fore ut demonare mihi contingat, ex ipso animo nimis commoto et perbato seu ecstasi seu metu, ex fervore divino, ex flagrante i desiderio haec phantasmata gigni. Qua ratione igniculi, rmina harum animi perturbationum et inde hallucinationum mania religiosa e meditationibus religiosis evadente sita t, nunc investigemus.

Non nego, etiam sensuum morbum hallucinationem effie posse, quae fortuito ad maniam religiosam adducat; sed erunt casus singuli. Si praeterea hallucinationes ratione nino integra a sensibus solis proficiscuntur, non verae hantur; quod si tamen fit, jam argumentum, mentem esse enatam. —

CAP. IV. *)

Is, qui rationis solius adminiculis religionem complecti det, perpetuo inter varia consilia et dubitationes fluctuat.

---

*) Cf. Ideler, Biographien Geisteskranker in ihrer psychologien Entwickelung dargestellt. Berlin 1841. p. 176.

Deum esse ratiocinatione sola, argumentis a ratione sola excogitatis, huc usque nondum demonstratum. Omnes demonstrationes hujus generis verisimiles esse possunt, sed nisi vox quaedam interna ex animi cujusque sensu orta accedit, certitudine carent. Fides est ratione non fundata, quae religionis argumenta a judicio prolata confirmat. Quod si concessum, deductio hallucinationum et visionum ex ipsa religione non amplius difficilis. Fides enim religiosa cuique sua propria, subjectiva, permittit unicuique systema religiosum proprium sibi struere; quod si perversum rationique non consentaneum, difficile est ad diruendum, quum res externae ad religionem non spectent, nec in his ullum remedium insit, falsas opiniones religiosas emendandi. Contemplatio quaeque et explanatio, ad quam religio nos adducit, responsum quodque ad quaestiones nostras, quod religio praebet, in provincias nos rapiunt; quae sensibus percipi non possunt, quas imaginatio tantum assequitur, in provincias sublimes, splendidas, quae splendorem mentem sanam saepe obcoecant et a via recta ingredienda detrahunt. Quum vota illa sublimia a religione proficiscentia, quo propius animus excitatus ad eventum accedere arbitretur, eo minus procedant, immo magis recedant, flagrantius semper fit desiderium. Fervor vero ardens animum prohibet, quominus omnino sui conscius res distincte perspiciat, facit ut difficultate desideria adipiscendi non perturbatus etiam ferventius in illas contemplationes sensibus non subjectas irruat, ut denique quasi illecebris contemplationum irretitus aufugere nequeat. Sed natura omnes homines ita instituti sunt, ut e corporis vinculis omnino evolare non possint, etiamsi acies ingenii acerrima, cogitationes tamen nostras perpetuo res externae moderari debent; ab his materiem, argumentum animus depromit, ex quo et secundum quod cogitationes constituat. Itaque is quoque, qui meditationibus religiosis in illas provincias, quae sub sensus non cadunt, abreptus est, cogitur imagines sibi fingere, hasque imagines mere pueri

aticas formis terrestribus ad intuitionem sibi transferre, ne
ogitationes in vacuum sese dissolvant et penitus evanescant.
ac ratione hallucinationes in mania religiosa sine compli-
tione nascuntur. Si animi quidam affectus alienus (Leiden-
aft) praeterea adest, tum hallucinationes certam prae se fe-
nt speciem, quod postea perquiram. Imaginatione magis
grante, major etiam proclivitas ad hallucinationes. — Ex
idio hominum illas intuitiones non corporeas sensuum judi-
admovendi, multae caerimoniae deducendae, quae nihil aliud
nificant, nisi cupiditatem symbolo quodam hominem Deo
plicandi: ex quo studio orta simulacra, quibus perficiendis
ifices omnium temporum summam navarunt operam. Ita
essenberg*): Wenn man glaubte, die Religion auch durch sinn-
e Darstellungen befördern zu können, so geschah dies nicht darum,
l sie selbst etwas Anschauliches ist, sondern weil es unserer Natur
spricht, durch Hülfe der Sinne die Vorstellungen unsers Gemüths
verstärken." Summum jam acumen ingenii necessarium, ut
mus opiniones suas religiosas formis omnino destitutas con-
vet; quo qui non fruitur, certe imaginem, cum qua opinio-
n connectit, animo suo infiget. Infantes saepenumero
um sub specie senis orbem terrarum manibus tenentem sibi
unt. Primum is, qui loco πνεύματος cujusdam imaginem
stituit corpoream bene scit, hanc esse fictam; quam vero
diutius intuetur, postremo credet, eam vere existere. Ita
ater **): „Wer oft und lang über einer Lieblingsidee brütet,
sie mit der Zeit für ebenso wahr, als der Erzlügner seine Lü-
, wenn er sie oft wiederholt hat. Hängt man dem Gedanken
, daß Gott sich durch Träume offenbare, so wird das Träumen
zu einer solchen Fertigkeit, daß der Schwärmer auch mit off-
Augen träumt, ohne seine Erscheinungen für das zu halten,'

*) Ueber Schwärmerei, p. 279.
**) Lebensbeschreibung von Geßner. 1802. II. 61. V. Wessen-
g, p. 118.

was sie sind — für Träume. — Hallucinationes et visiones nil m
rabile continent, si ex ipsa mania religiosa, ex libidinosa
effrenata Dei consideratione prodeuntes ducimus. Furor di
nus (religiöse Schwärmerei) in desiderio summo versatur, c
Deo commercium ineundi; anima aestuans Dei revelation
acriter exspectat; quid igitur mirum, si ex hoc desiderio vel
mente forma certa re vera quasi prosilit, quum insuper n
tura religionis ipsius animus ad species mirificas, ad porten
jam praeparatus sit. — Quam vera sit haec explicatio, eti
ex historia operum a poëtis et pictoribus perfectorum intel
gimus. Notum est, Raphaëlem, jam per longum tempus co
silium, qua ratione Madonna optime delineanda sit, animo v
ventem, nocte subito e somno excitatum in conclavi virgin
cum splendore coelesti ornatam conspexisse.*) (Leonardo
Vinci, Tasso etc.) Longum est, alia afferre exempla. Hal
cinationes et visiones apud hos viros eadem ratione explic
dae sunt; sed id interest, quod eorum mens integra, qu
mens sana ab imaginatione effrenata non perturbata, sed im
ginatio a ratione custodita et coërcita est, quod iis certu
consilium propositum est, maniaci vero temere et inconsider
infinitum capessunt.

Apud Graecos religio minus ad hallucinationes addu
Species certa Deorum colendorum erat constituta; Diis n
multum ab hominibus abhorrentibus, sed propius ad homi
ipsos accedentibus, animis ad hos pervestigandos abdita,
condita et mystica ratione incitamentum non injiciebatur. N
tamen fugit me, oracula et mysteria, quae in Graecia celeb
bantur, etiam a veneratione mystica numinis cujusdam ign
sanctas praesagitiones et divinationes in animis movente, p
fecta esse; sed populus certe hac, ut ita dicam, sensuali
neratione Deorum, qui ex ipso hominum coetu prodeuntes

*) Wackenroder, Herzensergießungen eines kunstliebenden Kl
sterbruders.

celsa facinora ad Olympum ascendebant, ab illo furore di-
no, qui saepe gignit hallucinationes, prohibitus est. Quae
ro religio sensibus minus praebet, cui sese affigant, animum
cile ad divinationes obscuras allicit. Ita apud Neoplatoni-
s, apud Indos, qui immediate divinum intueri nitebantur, vi-
ones saepe apparuerunt. Sic quoque Wessenberg *): „Die
hl der Mystiker ist unter den Reformirten bedeutend größer, als
ter Katholiken. Von allen sinnlichen Anschauungen sich abwen-
nd, hat die Phantasie mit um so größerer Begierde die innern
schauungen ergriffen, in welchen das Gemüth des Mystikers des
öttlichen theilhaftig zu werden glaubt. — Neque transeundum
c loco est silentio, jejunium, flagellationes et cruciatus cu-
svis generis plurimum ad phantasiam fervefaciendam pol-
e. Animus quasi a vinculis corporis solvitur, si functiones
rporis vi minore evadunt. De vi autem solitudinis in ima-
nes provocandas confer Zimmermann, qui ingeniosissime et
copiose hanc rem tractavit.

Ut igitur nunc brevi complectar, hallucinationes et visio-
s in mania religiosa oriuntur ex turbulenta animi exagita-
ne et desiderio, ex fontibus abditis istis, ad quos religio
a animum adduxit, scientiam et revelationem divinam hau-
ndi.

Spectemus jam diversa genera, complicationes maniae re-
iosae, num apud has quoque visiones et hallucinationes ex
a morbi natura prodeuntes sese praestent. Ut jam in ca-
e primo concessi, perturbatio animi, complicatio maniae re-
iosae saepe morbus est fundamentalis; quae primum spe-
em tantum maniae religiosae prae se ferens, denique tam
cte cum hoc morbo copulatur, ut novum fere morbum con-
tuat. Hallucinationum et visionum etiam in complicatione
dem est explicatio.

Multos constat homines famae ejusmodi cupidos esse, ut

*) Ueber Schwärmerei, p. 279.

ob hanc solam caussam et flagitia horrenda et facinora ri culosa et valde singularia committant. Osiander*) casus fert multos, ubi puellae, apud quas hoc studium saepe obs vatur, sola cupidine nomen suum celebrandi inductae, dolo vehementissimos perpessae sint. Nec minus constat, monach rum magnum numerum in solitudinem sese recepisse, non q animo consideratione tacita ab hominum altercatione abstrac Deus ardentius coleretur, sed quo ambitioni soli, quum h ratione, etiamsi ignobili loco nati, nomen insigne facile adip cerentur, inservirent. Idcirco mira et singulari ratione vit degerunt, portenta fecerunt et quacunque ratione conspicu sese reddere nisi sunt. Verum illud Goethianum: Nich bringt uns dem Wahnsinn näher, als wenn wir uns vor Ande auszeichnen, wenn wir den Sonderling zu spielen uns bemühn u Nichts erhält so sehr den gemeinen Verstand, als im allgemein Sinne mit vielen Menschen zu leben**). Tales homines vanit et ambitiosa cupiditate sese glorificandi, rationem omnino su primentes, imaginationem ad tantum gradum incendere p sunt, ut inde imagines, quae confirmationem sensualem af rant, provocentur. Hallucinationes in hac specie morbi p priam induunt formam. Imagines gloriam excelsam pron tiant, voces audiuntur, quae hominem Messiam, Deum ipsu spiritum sanctum, verbum aeternum, archangelum etc. ** praedicant. Vidi hominem in nosocomio Caritatis affirma tem, se a Deo propter magnam vim fidei vocatum esse ad c tamen aeternum inter Christum et diabolum dijudicandum, Christum contra diabolum adorientem defendendum. Freque ter hallucinationes hujus generis accidunt hominibus infi

*) Vid. Entwickelungskrankheiten.

**) Wilhelm Meisters Lehrjahre.

***) e. g. 1614 Ezechiel Meden in Thuringia sese verbum aet num aut archangelum appellavit. Multos sectatores habuit. (Gr goire, histoire des sectes religieuses. Tom. I. p. 286.)

loco natis, quibus, quum studium insit flagrans, altiorem gradum dignitatis assequendi, sed non satis scientiae, conditiones vitae diversas recte discernendi imaginatio unicum fere remedium huic nisui satisfaciendi. Ad religionem vero praecipue hoc studium transferunt, quum in ea, a nemine perturbati, novum orbem terrarum sibi condere possint.

Facile etiam in mania religiosa cum melancholia complicata, seu ex ea proficiscente, hallucinationes explicantur. Homines in rebus adversis versantes et ita depressi, ut omnem fere spem abjiciant, ad religionem se convertunt, ut inde solatium depromant animumque erigant. Ob eam causam ferventes religionem complectentes, revelationes, imagines quasi compensationes infortunii, quod toleraverunt, considerant. Animus spe, solatio eget; itaque res, conditiones sibi quaerunt, quae solatium afferant; quae quidem quum vere non inveniantur, ab imaginatione excogitantur. Eo pertinacius infelix his imaginibus, quae sortem pollicentur meliorem, nititur, quo pejores antea vitae conditiones. Apud eos, qui etiam de religione desperant, origo imaginum a perpetuo metu deducenda est. Quid mirandum, si homines, qui scelera horrenda nunquam commissa sibi fingunt, perpetuo angore cruciati, supplicium nunc subire se putent, si imaginatio ad summum gradum excitata rationem sanam perturbet imaginesque producat. Summi momenti in hac specie morbi ad imagines procreandas est vis superstitionis, quae totum orbem terrarum daemonibus confertum constituit. Cui jam persuasum est, diabolum vere existere et perpetuo vim in hominum vitam exercere inimicam, is animo metu perturbato, facile diabolum apparentem videbit. Qui omnino eundem existere infitiatur, nunquam eum adspiciet. Quanta sit vis superstitionis, apud Lutherum optime intelligimus. Longum foret, quum mihi tantum de visionibus in mania religiosa disputare proposuerim, plura de daemonomania afferre. Si daemones, mortui manticis incantationibus provocati, vere e tartaro procedere visi sunt,

et metus et voluntatis vis in phantasiam spectanda est (vid cap. III.).

Etiam in erotomania et nymphomania cum mania religiosa visiones et hallucinationes eodem modo explanantur *). Jam amans quisque infeliciter, quum hominem amatum complecti nequeat, impellitur, imagines quidem sibi formare, quibuscum commercium vere refutatum ineat. Imaginatio vero fervens saepe obliviscitur omnino, se a rebus sensualibus abhorrere: nullum adesse concentum rerum externarum cum imaginibus fictis; imagines, quas omnibus ornamentis decorat, splendore cingit, personam quasi induunt divinam et sancta coluntur veneratione. Hac commutatione rerum humanarum cum rebus divinis valde singularis species morbi oritur (vide Osiander, Entwickelungskrankheiten). Multae monachae perpetuo cum sensu amoris et voluptatis cuique homini insito et interdicto magis incenso dimicaverunt; in religiosis meditationibus amori sese dare licuit; fervor amoris et voluptatis ad religionem translatus est. Ita Zimmermann **): Die mystischen Nonnen hatten zärtliche und gefühlvolle Herzen; aus Mangel eines Liebeshandels auf Erden geriethen sie in einen Liebeshandel mit dem Himmel. Dies machte sie zaumlos, vermehrte ihre Innbrunst und so folgte Irrereden der Andacht. Pariter monachi perpetuo fere incestisimis imaginibus cruciabantur; quo magis tormentis exquisitis sen-

---

*) Si homines voluptate triti sunt, facultates rationales animi supprimuntur et phantasia principatum tenet. Ex sensu infirmitatis et peccati commissi saepe oritur inclinatio ad religionem, nec raro apud homines tam debiles et enervatos hallucinationes existere possunt.

Anna Leese, quae congregationem shekers or shaking-quakers constituit, meretrix fuerat. Gregoire, hist. des sect. rel. Tom. I. p. 172. Cf. insuper Parent-Duchatelet. De la prostitution à Paris.

**) Ueber die Einsamkeit, Cap. VII. et sequ.

sum voluptatis radicitus exstirpare conarentur, eo vehementius et suavius stimulus voluptatisque titillatio eos pelliciebat; acervae puellarum eos circumdabant, ad voluptatem explendam invitantes. (Hieronymus, Pachomius.) Verum tamen monachi illi bene has incestas imagines et religionem distinguebant; apud foeminas magis illum mysticum Christi amorem invenimus. (Cf. Ideler, Seelenheilkunde. T. II. p. 490.)

Ad explicandas visiones ejusmodi, quae nonnunquam certe toto coelo a cogitationibus virorum sanctorum, re vera Deum colentium abhorruerunt, discrimen et disharmoniam animo nostro innatam magni arbitror esse momenti; illam dico inclinationem animi, quae homines interdum cogit invitos res discrepantes connectere, quae cogitationibus sublimibus, sanctis ideas contrarias, incestas, turpes immiscet. Aegroti saepe queruntur, se coactos esse convicia exclamare; conditiones similes quisque attento animo in se ipso observare potest.

Ego has diversas animi perturbationes et libidines divellere et sejunctim tractare conatus sum; sed bene scio, hoc vere non semper fieri: una quidem perturbatio saepe alteram suscitat, in alteram quasi redundat. Explicatio tamen semper eadem, non pendens ex theoria arguta et spinosa morbi cujusdam corporei. Quam graves fiant visiones, si verae habentur, enarratio rerum docet. Spectandum est, eas nil mirabile continere, quippe ex religione ipsa prodeunt; vita animi propria innumerabiles conditiones similes nobis ostendit. Neque metuo, ne, quum ex vita artificum, ex vita cujusque hominis casus similes petierim, multum a mea sententia viri docti abhorreant. Verbis autem a Joanne Müller prolatis concludere mihi liceat *): „Was bei dem Unbefangenen das Eigenleben der Sinnlichkeit, das Spiel einer dichtenden Phantasie, was allen Menschen im Traume nicht mehr wunderbar erscheint, wird in der Geschichte verflucht und verehrt nach der Natur seiner Objekte. Das

*) Phantastische Gesichtserscheinungen, p. 69. §. 124.

Gespenst und die Dämonen aller Zeiten, die göttliche Vision de Asceten, die Geistererscheinung des Magikers, das Traumobjekt un die Phantasiebilder der Irren und Fiebernden sind ein und dieselb Erscheinung. Nur der Gegenstand ist verschieden nach der Richtun einer excentrischen Phantasie; eine göttliche Vision dem religiöse Schwärmer, dem Furchtsamen ein furchtbares Phantasma, dem träu menden Egmont die Erscheinung der Freiheit, dem Künstler ei himmlisches Idol, nach dem er längst gerungen. Der Zeitgeist leih diesem plastischen Einbilden andre Objecte."

VITA.

Natus sum Rudolphus Leubuscher Vratislaviae die XII. Dec. anni h. s. XXI. patre Augusto, matre Amalia gente Schück, quos ut Deus perdiu mihi servet quotidie precor. Judaeus sum. Primis literarum elementis domi imbutus novem annos natus gymnasium adii Fridericianum regium et tum Magdalenaeum, ubi ab egregiis praeceptoribus Direct. Schoenborn, Pror. Dr. Klossmann, Prof. de Glocker, Koecher, Dr. Lilie, quorum maxime de me meritorum memoriam nunquam deponam, in literis eruditus sum. Maturitatis testimonio ornatus, mense Aprili anni h. s. XL. almam universitatem literarum Vratislaviensem adii et ab Ill. Hahn, penes quem tunc fasces erant, inter cives academicos receptus, apud Ill. Henschel t. t. decanum ordinis medici nomen dedi. Ibi per tria semestria hisce interfui scholis: Ill. Braniss de logica et psychologia, Ill. Pohl de physica universa, Ill. Nees ab Esenbeck de botanice

generali ac speciali, Ill. Goeppert de plantis officinalibus; idem vir ill. dux mihi erat in botanicis excursionibus, Ill. Fischer de chemia generali et pharmaceutica, Ill. Gravenhorst de zoologia, Ill. de Glocker de mineralogia, Ill. Henschel de encyclopaedia medica et de pathologia, Ill. Purkinje de physiologia experimentis illustrata, Ill. Benedict de instrumentis chirurgicis et fasciis rite applicandis, Ill. Barkow de osteologia et anatomia comparata, Ill. Otto de anatome corporis humani universa, de historia foetus, Ill. Hoffmann a Fallersleben de literatura medii aevi. In theatro anatomico Ill. Otto dux mihi erat.

Anno h. s. XLI. ineunte Sept. Berolinum me contuli et in hac literarum universitate ab Ill. Dieterici t. t. rectore magnifico civibus academicis adscriptus, apud Ill. Jüngken t. t. decanum medicorum ordinis maxime spectabilem nomen dedi. Per quinque semestria hisce interfui scholis: Ill. Ehrenberg de infusoriis, Cel. Mitscherlich de materia medica, Exper. Isensee de auscultatione et de morbis cutis, Exp. Troschel de chirurgia, Cel. Ideler de morbis mentis, de anthropologia ac de diaetetice, Cel. Kluge et Froriep de acinrgia, Exp. Dann de therapia generali, Ill. Müller de anatomia pathologica, Ill. de Schelling de introductione in philosophiam revelationis, Exp. Mundt de philosophia literaturae.

In clinicis duces mihi fuerunt Ill. Jüngken, Busch, Dieffenbach, Wagner, Cel. Wolff, Romberg, Trüstedt, Kluge, Ideler.

Quibus omnibus viris illustrissimis, celeberrimis, experientissimis optime de me meritis gratias ago semperque habebo, quas possum maximas.

Jam vero tentaminibus et philosophico et medico nec non examine rigoroso rite absolutis spero fore, ut, dissertatione thesibusque defensis, summi in medicina et chirurgia honores in me conferantur.

THESES DEFENDENDAE.

1) Hallucinationes in maniacis plerumque non a sensualium organorum morbis proficiscuntur.
2) Deformitas foetus singulari, quem mater perpessa est, adspectui respondens non est.
3) Non certum discrimen inter miasma et contagium.
4) Mania furibunda venaesectionem contraindicat.
5) Est mania sine delirio.
6) Febris nihil aliud, nisi affectio systematis nervosi.
7) Crepitatio non signum pathognomonicum pneumoniae.
8) Quamdiu mutationes in corpore humano morte effectae nondum satis notae sint, anatomiae pathologicae provincia satis circumscripta.

NARROW GUTTERS

(1-2 CHARACTERS LOST ON SEVERAL PAGES)